

2. Кивлюк О. Використання інформаційно-комунікаційних технологій в системі навчальних дисциплін початкової школи / О. Кивлюк // Початкова школа. – 2006. – №5. – С. 34-35.
3. Машбиц Е. И. Психолого-педагогические проблемы компьютеризации обучения: [учеб. пособ.] / Е. И. Машбиц – М.: Педагогика, 1988. – 96 с.
4. Сухомлинський В. О. Серце відаю дітям / В. О. Сухомлинський – К.: Рад. школа, 1973. – 288 с.

В. М. Марків

*к. пед. н, доцент кафедри теорії
і практики початкової освіти КПІ ДВНЗ «КНУ»*

РОЛЬ УЧИТЕЛЯ У ФОРМУВАННІ МІЖОСОБИСТІСНИХ СТОСУНКІВ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У КОЛЕКТИВНІЙ ТВОРЧІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Могутній антикризовий творчо-стабілізуючий потенціал, закладений у гуманістичному вихованні, зміні ставлення до людини та самої людини, підвищенні її ролі та особистої відповідальності за майбутнє.

Гуманізація відносин стає глобальною проблемою. Справді, яку б сферу людської життєдіяльності та реальних відносин – людини і держави, людини і суспільства, людини й природи, людини і людини – ми не взяли, усюди виявляється, що подолання їх критичного стану багато в чому залежить від цілеспрямованих і відповідальних дій людей, що ґрунтуються на гуманних принципах і нормах, від розв'язання даної проблеми залежить саме існування Землі і Людства.

Усвідомлення сутності гуманізму не втрачає своєї актуальності й у сьогоденні. Гуманізація, гуманізм, гуманність розглядаються сучасними дослідниками як альтернатива технократному підходу і погляду на світ, місце і сенс існування людини в цьому світі.

У практиці сучасної школи ідея гуманізації навчально-виховного процесу знайшла своє відображення в досвіді вчителів-новаторів, які розробляли теоретичні і методичні принципи педагогіки співпраці. Згідно з цим принципом, досвід, якого набуває дитина в школі, повинен сприяти не засвоєнню абстрактних істин, а пізнанню суто людського усвідомлення самого себе як людини збіганню їх власної системи цінностей і інтересів з загальнолюдськими, виявленню її індивідуальності.

За визначенням сучасних українських науковців (І.Д. Бех, Л.Л. Хоружа, Н.А. Кирилова, Т.В. Бутківська, В.П. Струманський, В.А. Киричок та ін.) гуманізм у вихованні виявляє себе як певна світоглядна позиція, яка в центр буття і його розуміння ставить людину. На рівні вихованості окремої дитини ця позиція виявляє себе гуманістично спрямованій поведінці,

установленій системі цінностей, якими вона керується у своїх відносинах з іншими людьми, перш за все своїми однокласниками, учителями, батьками тощо.

В організації навчально-виховного процесу реалізація гуманістичної ідеї забезпечується, як свідчить аналіз науково-педагогічних досліджень, багатьма чинниками. До них належить діяльність, на ґрунті якої виникають і розвиваються відносини школярів між собою і вчителями, цінність результатів цієї діяльності, стиль спілкування між учителем і учнями, використання багатовікового досвіду народних культурних традицій, що відбиті у змісті народної творчості.

Особливого значення в гуманізації виховного процесу, за результатами досліджень, набуває діяльність самого вчителя як організатора, ініціатора і порадника школярів у налагодженні і реалізації гуманних відносин з оточуючими їх людьми загалом.

Ефективність формування міжособистісних стосунків молодших школярів, розвиток творчої особистості кожної дитини значною мірою залежить від педагога, його особистісних професійних якостей, громадської позиції.

Відомий педагог А.С. Макаренко писав: «З усім складним світом навколишньої дійсності дитина входить у незвичайні стосунки, кожен з яких неминуче розвивається, переплітається з іншими стосунками, ускладнюється фізичним і моральним зростанням самої дитини. Цей «хаос» не піддається нібито жодному обліку, проте він створює кожного моменту певні зміни особистості дитини... спрямувати цей розвиток і керувати ним – завдання вихователя» [9, с. 46].

Потрібно зазначити, що наслідки процесу виховання залежать від перебудови взаємин на ґрунті гуманізму, входження в школу культури як основи навчання і виховання, визнання прав особистості дитини. Важлива функція виховання – розвивати в школярів здатність до самовизначення, вчити молодь самостійно виробляти переконання, принципи своєї діяльності і поведінки. За таких умов вона свідомо здійснює свій вибір. Здатність до самовизначення стає важливою моральною якістю.

Для виховної роботи з молодшими школярами характерне поєднання закритих і відкритих впливів. Перше реалізується в процесі керування організацією спільних творчих справ. У такому випадку в початкових класах на перший план виступає роль вихователя як провідного організатора, а інші ролі – порадника, помічника – використовуються ним як допоміжні.

Відкриті виховні впливи з боку педагога є глибокі знання своєї спеціальності в поєднанні з методичною майстерністю, розуміння особливостей розвитку дітей, їхнього внутрішнього світу, бажання і вміння спілкуватися з ними, сучасне педагогічно-творче мислення, готовність до постійної самоосвіти.

1. Метод конкретної ситуації – розвиває здібності учнів до аналізу нетрадиційних виробничих завдань та привчає їх самостійно формувати завдання.
 2. Метод інциденту – метод, спрямований на подолання вікової та особистісної інерційності та вироблення адекватних способів поведінки в напружених стресових ситуаціях. Відомо, що в гострій, конфліктній ситуації людина розгублюється. Однак, якщо такі напружені ситуації неодноразово повторюються в житті людини, то її реакція поступово нормалізується. За допомогою цього методу проводиться тренування на нормалізацію реакції учнів.
 3. Метод тренування чуйності, або метод соціально-психологічного тренінгу. Він формує у дитини вміння управляти стилем своєї поведінки завдяки усвідомленню того, як вона сприймається навколишніми, які дії провокують їх симпатію або антипатію, розвивають особистісні якості: чуйність, сприйнятливість до психічного стану оточуючих. Під час тренування в дитини розвивається вміння спостерігати, визначати стан іншої людини за зовнішніми ознаками, відповідно формувати свою поведінку.
 4. Метод «мозкового штурму» - метод групового розв'язання творчої проблеми. «Мозковий штурм» спрямований на активізацію творчої думки учнів. Для цього використовують засоби, які знижують критичність та самокритичність особистості, тим самим зростає її впевненість у собі. У сеансі мозкового штурму кожний учасник вільно висуває свої пропозиції щодо вирішення проблеми.
 5. Метод синектики – спосіб стимуляції уяви, спосіб поєднання різнорідних елементів. Зіткнення несподіваних думок, незвичайних аналогій призводить до розширення поля дій, народження нових підходів до рішення проблеми. Використовуючи цей метод, учні часто імпровізують, об'єднують, порівнюють, шукають відповідні аналогії.
 6. Метод занурення – метод з елементами навіювання. Основне знаряддя дії при навіюванні – слово. Воно може надавати інтелектуально-го, образного та емоційного впливу.
 7. Метод гри. Гра забезпечує максимально емоційне залучення учасників у подію. Ігрові завдання є універсальними для активізації творчої діяльності.
- Володіння технологією проведення різних типів ігор підвищує педагогічну майстерність учителів і розвиває учнів як творчих особистостей. Використання перерахованих методів у навчально-виховному процесі сприяє розвитку творчих здібностей не лише учнів, а й учителів.
- Досліджуючи проблему, потрібно зазначити, що міжособистісні стосунки молодших школярів істотно впливають на діяльність всього колективу. Тому вміле педагогічне регулювання стану кожного учня в системі стосунків у колективі – важливий аспект формування згуртованого колективу.

За таких умов дії класного керівника повинні бути багатоплановими. Це, по-перше, залучення всіх до загальної діяльності. По-друге, врахування особистих стосунків при створенні ділових груп. І, по-третє, серйозний, вдумливий аналіз тих відносин, які складаються в колективі. Слід допомагати дітям зрозуміти, у чому суть їх стосунків між собою. Якщо вихователь не розуміє суті процесів, які відбуваються в дитячому колективі, не бачить основних тенденцій, які визначають його розвиток, то він неодмінно буде тільки «реагувати» на ті чи інші факти, події, але не спрямовувати їх розвиток. Зближення вихователя з учнівським колективом необхідно як єдино можливий засіб встановлення таких стосунків, при яких його слова і вимоги будуть сприйматися дітьми як вимоги близького їм по духу старшого товариша, якого вони поважають.

Для організації будь-якої справи в класі обирається ініціативна група. Діти разом з учителем планують, організують, контролюють, обговорюють задум. Така форма спільної діяльності привчає дітей взаємодіяти, боротися за загальні інтереси, співпрацювати, вимагати, допомагати, тощо.

У світі всього сказаного можна схематично зобразити суть виховної діяльності кожного вчителя:

Педагоги	Виховні заходи	Формування колективу і колективістських стосунків	Всебічно і гармонійно розвинена особистість
----------	----------------	---	---

Отже, робота вчителя по формуванню міжособистісних стосунків молодших школярів повинна сприяти реалізації основних завдань, таких як:

- зацікавлення дітей спільною справою;
- розкриття інтересів і можливостей кожної дитини,
- згуртування учнів у дружній колектив.

Така робота дозволяє формувати всебічно і гармонійно розвинену особистість.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бех І. Д. Гуманістична педагогіка у траєкторії виховання особистості. // Виховання і культура. – 2001. - № 1. – С. 9-13
2. Бех І. Д. Психологія і педагогіка життєтворчості: особистісно зорієнтовані технології виховання. – К: Знання, 1996. – 160 с.
3. Даниленко А. Методи творчого розвитку // Завуч. – 2001. - № 9. – С. 4-5.
4. Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття) – К. – Райдуга, 2000. – 64 с.
5. Иванов И. П. Педагогика коллективных творческих дел. – К.: Освіта, 1992. – 95с.
6. Хоружа А.А. Гуманізація навчально-виховного процесу // Рідна школа. – 1999. - № 3. – С. 54-56.